

Fra en bibeloversætters værksted

Klædte Ruth sig af, da hun bejlede til Boaz?

De fleste almindelige bibellæsere forventer, at de ordrette oversættelser, som f.eks. de danske autoriserede oversættelser, vil være mere ”korrekte” og mindre fortolkende end de meningsbaserede oversættelser, som f.eks. BOGEN, Bibelen på hverdagsdansk og Den nye Aftale.

Det er nu ikke altid tilfældet. Jeg faldt over et eksempel fra Ruths bog forleden. Det er det sted, hvor No’omi forelægger sin plan for Ruth om, hvordan hun kan bede Boaz om at gifte sig med hende på en kulturelt acceptabel måde. I datidens kultur måtte pigen vente. Det var den manden, der udså sig sin udkårne, og fædrene - evt. assisteret af brødrene - der derefter forhandlede om muligheden for forlovelse og ægteskab. (Hvis da ikke forældrene også udså sig den pige, de mente passede sig til deres søn). Men Ruth var en fremmed fra Moabs land, så der var ikke mange chancer for, at nogle af de israelitiske mænd i Betlehem ville vælge hende. Israelitterne måtte ikke gifte sig med moabitiske kvinder, medmindre de var blevet integreret i det jødiske samfund. Ruth havde heller ikke nogen far eller brødre til at tale for sig.

No’omi siger til hende i Ruths Bog 3,4:

AO 1931: ”Når han (Boaz) da lægger sig, mærk dig så stedet, hvor han lægger sig, og gå hen og løft kappen op ved hans fødder og læg dig der.”

AO 1992: ”Når han lægger sig, skal du lægge mærke til, hvor han ligger. Så skal du gå derhen og klæde dig af og lægge dig ved hans fødder.” (Den gamle oversættelse står i en fodnote.)

Bogen: ”Læg mærke til, hvor han lægger sig til at sove - og når han har lagt sig, skal du gå hen og forsigtigt løfte tæppet og lægge dig i fodenden.”

BpH: ”Læg mærke til, hvor han lægger sig til at sove, og når han har lagt sig, går du hen og løfter kappen væk fra hans fødder, og så lægger du dig der.”

Den hebraiske tekst taler om, at hun skal ”afdække stedet ved hans fødder”, og derefter lægge sig ned. Der står ikke noget om en kappe, han har over sig - eller et tæppe for den sags skyld. Det er nok sandsynligt, at det var en lang kappe, en kraftig overbeklædning, men det kan ikke udelukkes, at det var et tæppe, som det der omtales i Es 28,20. I alle tilfælde er det ikke væsentligt at vide nøjagtigt, hvad det var, Boaz havde over sig.

Men når AO 1992 siger at hun skal ”klæde sig af” er det en helt ny fortolkning, som ikke findes i nogen anden bibeloversættelse i hele verden. Baggrunden for denne fortolkning er formodningen om, at ordet ”afdække” kan forstås som det at afdække sig selv frem for at afdække stedet, hvor Boaz havde sine fødder.

Måske er denne fortolkning inspireret af vers 3,9 som siger:

AO 1931: ”Bred fligen af din kappe ud over din trælkvinde (tegn på at han vil ægte hende)”

AO 1992: ”Bred din kappe over din trælkvinde.”

BOGEN: ”Gør mig til din kone.”

BpH: ”Jeg søger ly under Deres vinger” (fodnote: Udtrykket, som ordret på hebraisk lyder »spred din vinge over din tjenerinde«, var en anmodning om, at Boaz ville tage sig af hende, beskytte hende og sørge for alle hendes behov. Det er det samme ord Boaz brugte i 2,12, og Ruth hentyder med sine ord til deres samtale i 2,12-13. Det samme udtryk »spred sin vinge over en person« som et udtryk for at give beskyttelse og omsorg findes i Ezekiel 16,8. Når Jesus i Matt 23,27 beskriver Jerusalems indbyggere som dem, der ikke ville søge ly under hans vinger, skal det ses på baggrund af Ruth 3 og Ezekiel 16. Samtidig anmoder Ruth Boaz om ægteskab i overensstemmelse med jødisk tradition om, at en mand har ansvar for at gifte sig med enken efter sin afdøde bror eller nære slægtning, især hvis kvinden ingen børn har født.)

Selv om jeg ikke vil forsvare BOGENs oversættelse her, da den er for langt fra teksten, så er meningen god nok. Ruth friede til Boaz, hvis en kvinde ellers kan gøre noget sådant. Men det skete næppe på den måde AO 1992 lægger op til. Den hebraiske tekst siger ordret ”spred din vinge over din tjenerinde”. Det kunne betyde fligen af tæppet eller kappen, med det kan også være en fast talemåde og en hentydning til, hvad Boaz sagde til Ruth i 2,12: ”Måtte du få den fulde løn af Herren, Israels Gud, nu da du har søgt ly under hans vinger!”

Når Ruth siger ”spred din vinge over mig” er der sikkert tale om en bøn om beskyttelse, underhold og ægteskab. Desuden havde Boaz en kulturel forpligtelse til at gifte sig med enken efter en af sine nære slægtninge.

Måske kunne man fastholde talemåden ved at oversætte: ”Bred dine vinger ud over mig” eller ”Lad mig søge ly under dine vinger”? Spørgsmålet er om ”din vinge” skal forstås i overført betydning som et udtryk for beskyttelse eller som en konkret henvisning til ”vingen” på en kappe. Også det er et fortolkningsspørgsmål.

Min pointe med dette indlæg er, at også den ordrette type af oversættelser er nødt til at fortolke teksten, og mange af disse fortolkninger kan diskuteres. Enhver oversættelse indebærer fortolkning.

(Revideret november 2016)